जयमत्याः आत्माहुतिः

✤ बुद्धीन्द्रनाथबरठाकरः, अस्साम

सप्तदशस्य शतकस्य उत्तरार्धे असमराज्ये प्रवृत्ता घटना एषा । तस्मिन् काले अहोमकुलीयः चतुर्दशवर्षीयः बालनृपतिः रत्नध्वजः राज्यं परिपालयति स्म । सः चञ्चलमतिः । तस्य मन्त्री लालुकसोलः । स तु दुष्टात्मा दुराचारः च । वस्तुतः रत्नध्वजस्य पितुः संहारः तेन एव कारितः आसीत् गुप्ततया । प्रशासनाधिकारं समग्रतया स्वाधीनीकर्तुम् इच्छन् सः पञ्चवर्षीयां स्वपुत्रीं रत्नध्वजाय दत्त्वा तं जामातरं विधाय स्वस्य प्राबल्यं दृढीकृतवान् आसीत् ।

तावता तस्य मनसि कश्चन विचारः आगतः – मम जामातुः प्रतिद्वन्द्वी कोऽपि न भवेत् इति । हीनाङ्गः कोऽपि तस्मिन् काले राजपदम् आरोढुं न अर्हति स्म । अतः सः गुप्तचराणां द्वारा अहोमकुलीयानां तद्बान्धवानां विवरणं सङ्गृह्य रहसि सर्वेषां राजकुलीयानां बालानां तरुणानां च अङ्गक्षतं कारितवान् । किन्तु एकस्य एव अङ्गच्छेदं कर्तुं न शक्तं तेन । तस्य नाम गदापाणिः इति । मन्त्रिणः कुतन्त्रं कथमपि ज्ञातवान् सः रहसि निलीय अतिष्ठत् ।

लालुकसोलेन तस्य अन्वेषणं बहुधा कारितम् । किन्तु गदापाणिः क्वापि न लब्धः एव । ततः लालुकसोलः तस्य पत्नीं जयमतीम् आनाय्य भीतिं जनयित्वा अपृच्छत् – ''तव पतिः क्व ?'' इति । जयमती अवदत् – ''अहं न जानामि'' इति । लालुकसोलः चपेटाघातैः, वेत्राघातैः, दण्डप्रहारैः, शूलनिपीडनैः च तां बहुधा अपीडयत् । तथापि जयमती रहस्यप्रकाशनं न अङ्गीकृतवती एव । लालुकसोलः तां कारागारे स्थापितवान् । पीडनं तु अनुवृत्तम् एव ।

एषा वार्ता गदापाणिना अपि ज्ञाता । पत्न्याः एतत् पीडनं सः न असहत । अतः वेषान्तरं धृत्वा रात्रौ पत्नीसमीपम् आगत्य सः अवदत् – ''त्वं पत्युः रहस्यं किमर्थं न प्रकाशयसि ? तत्प्रकाश्य इतः मुक्ता भव ।''

जयमत्या वेषान्तरधारी सः न अभिज्ञातः एव । सा दृढस्वरेण अवदत् – ''मया किमर्थं रहस्यं प्रकाश्येत ? प्राणत्यागमपि अङ्गीकुर्यां, किन्तु रहस्यं तु न प्रकाशयेयम् । यदि भवान् अस्मद्धितैषी स्यात् तर्हि मम पतिं वदतु यत् दुष्टात्मानं रत्नध्वजं, तन्मार्गदर्शकं लालुकसोलं च युद्धे निगृह्य देशहितं चिन्तनीयम् इति । तयोः निग्रहात् मम विमोचनं साधितं भवेत् एव'' इति ।

प्रतिवचनं किमपि अनुक्त्वा गदापाणिः ततः निर्गतवान् । अग्रे अष्टादश दिनानि यावत् घोरां चित्रहिंसाम् अनुभूय जयमती प्राणवियोगं प्राप्तवती । एतस्मात् गदापाणेः रक्तं सन्तप्तं जातम् । सः हितैषिणां सैन्यं विरचय्य युद्धम् उद्घोष्य रत्नध्वजं लालुकसोलं च संहृतवान् । ततः सः सिंहासनम् आरुह्य उत्तमं शासनं कृतवान् ।
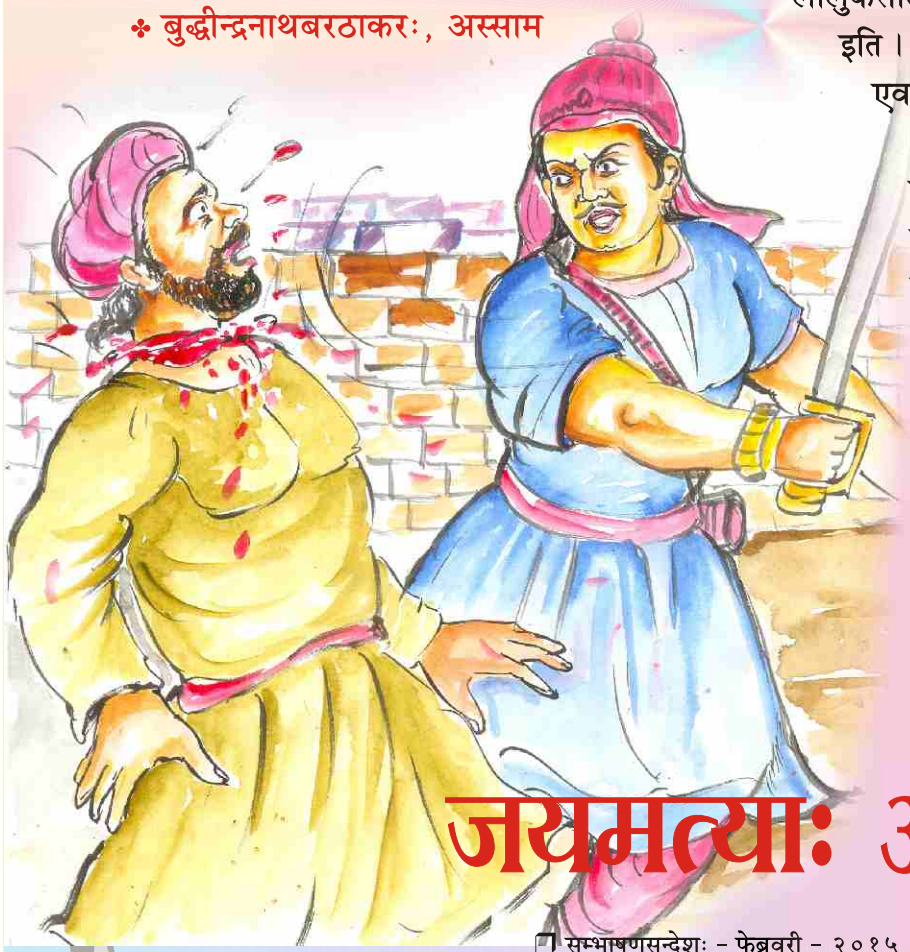
महापतिव्रतायाः देशभक्तायाः जयमत्याः आत्माहुतिकारणतः देशस्य उन्नतिः जाता ।